

ІНФОРМАЦІЙНО-НОВИННІ ТЕКСТИ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕМАТИКИ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ АСПЕКТІ

Головенко К. В.

ВСТУП

Медійний дискурс займає чільне місце в сучасному дискурсивному просторі. Його виникнення, формування та функціонування тісно пов'язано із швидким розвитком телебачення, преси, радіо та Інтернету. Доступність новітніх комунікаційних технологій та каналів поширення медіаповідомлень в умовах глобалізації, тотальна диджиталізація системи комунікацій сприяли медіатизації людини. Цей процес залучає взаємодію індивіда з глобальним інформаційним простором та формування його картини світу під впливом різних медіа. Серед наслідків медіатизації сучасного суспільства виокремлюють розширення можливостей людини в часі та просторі, появу віртуальної реальності, зміну повсякденності, упровадження медіа в традиційні соціальні інститути, появу залежності від медіа.¹ Так чи інакше, незаперечним є той факт, що буття сучасного суспільства значною мірою формується змістом медіаіндустрії і визначається комунікаційними зв'язками та інтересами індивіда.

Дослідження медійного дискурсу уможливило детально вивчати динамічні процеси у сучасній мові, а також знайомитись із особливостями мислення та ціннісними установками суспільства на певному зрізі свого розвитку. Ще більш плідними дослідження медіадискурсу вбачаємо в перекладацькому аспекті, адже воно розкриває природу порівнюваних мов, тонкощі світосприйняття та культур, що важливо для істинного розуміння світопорядку і, відповідно, процесу комунікації на фоні глобалізації сучасного світу. Питання медіадискурсу всебічно досліджували А. Белл, Г. Гіссен, Т. ван Дейк, А. Дюрант, Д. Крістал, М. Талбот, Дж. Річардсон, Д. Таннен, Р. Фаулер, Н. Феерклаф, А. Григораш, С. Єрмоленко, М. Жовтобрюх, Л. Кудрявцева, О. Маковой, О. Мацько, Л. Пархонюк, О. Пономарів, А. Приходько, О. Сербенська, Л. Ставицька та інші.

¹ Савельєва Т.П. Медіатизація в мережевому суспільстві: зміст та тенденції. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*. 2012. С. 187.

Медіатизація досягла такого рівня, що людина прогресивного світу опинилася нерозривно пов'язаною з медіа.² Сучасні науковці підкреслюють нерозривний зв'язок «людини медійної» з усією широтою медіапростору, який містить як традиційні форми ЗМІ – газети, журнали й телебачення, так і портали доступу до цифрового середовища. Соціальні мережі ще більше сприяли закріпленню зазначних тенденцій. Оскільки старі медіа не відрізнялися інтерактивністю і задовольняли лише інформаційні потреби, нові – у вигляді соціальних мереж – виводять залежність від медіа на наступний рівень. Комунікація за допомогою модерних медіа не лише викликала стійкий інтерес із боку ученої спільноти, але й сформувала новітню дослідницьку парадигму, яка розглядає мас-медійний дискурс як міждисциплінарну область дослідження, що влючає аналіз мовних особливостей, соціальних, психологічних, комунікативних, культурних, економічних, правових, філософських, політичних, просвітницьких, інформаційних та інших проблем, пов'язаних із метою та завданнями функціонування цього дискурсу.³

1. Місце новинних текстів у медійному дискурсі

Медіадискурс – це зв'язний вербальний чи невербальний, усний або письмовий текст разом із соціокультурними, прагматичними, психологічними факторами, що виражений за посередництвом засобів масової комунікації.⁴ Серед основних ознак медіадискурсу виділяють: 1) орієнтованість на масовий соціум (публічність) – сприяє існуванню цього дискурсу, бо без споживача інформація не може функціонувати; 2) співвіднесеність, частіше за все групова, адже споживач бере участь у спілкуванні групи однодумців; 3) усеосяжність, адже інформація охоплює різні сфери життя; 4) місце розташування, пов'язане з регіональністю того чи іншого медіа дискурсу – кожній території властива своя низка особливостей; 5) орієнтованість на протиріччя: створення дискурсивного питання для того, щоб звернути увагу на думку кожного, умотивувати кожному людину до формулювання певного

² Куля А.Е. Медіатизація суспільства та її вплив на журналістику *Вісник Дніпропетровського національного університету. Серія «Соціальні комунікації»*. Том 25 № 12 (2017). С. 59.

³ Мірошніченко І.Г. Сучасні підходи до типології мас-медійного дискурсу: [препринт]. *Сучасний мас-медійний простір: реалії та перспективи розвитку*: матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. конф. Вінниця, 2016.

⁴ Шепель Ю. Медіадискурс як засіб маніпулятивного впливу на читача. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. № 3. С. 304.

висновку; 6) спрямованість на масовий соціум – вплив на групи людей, на формування думок і поглядів мас.⁵

Серед основних функцій медіадискурсу виокремлюють: 1) інформативну, згідно якої медіадискурс є рушійною силою у формуванні суспільної думки, вона містить стимул і мотиви до дій, пояснює, інтерпретує і коментує зміст подій й новин; 2) соціалізуючу – є фактором, без якого неможливе існування суспільства, саме ця функція об'єднує сучасне суспільство, формуючи відповідні критерії думок і поглядів; 3) функцію установалення «порядку денного», яка має регулювальну силу, тобто встановлення деякого порядку в суспільстві, а також націлена на розвиток у «медіатизованому суспільстві» актуального стану; 4) політичну – діє не тільки в політичній сфері, вона допомагає в створенні «політично-сформованого» суспільства й сигналізує про внутрішні та зовнішні стосунки з владою; 5) функцію впливу на свідомість, що бере участь у формуванні громадської думки, а також свідомості кожного індивіда окремо; 6) розважальну – несе в собі зниження напруження в суспільстві, забезпечує розваги, відволікання, засоби розслаблення; 7) маніпулятивну – націлена на відповідну реакцію на неї, має на меті провокувати реакцію адресанта.⁶

Різновиди медійного дискурсу вирізняються залежно від використаних комунікативно-інформаційних каналів і реалізуються за допомогою різноманітних мовних засобів і стратегій. Найзагальніша типологія розподіляє мас-медійний дискурс за типами самих медіа, тобто за каналами передачі інформації: дискурс преси (або дискурс друкованих ЗМІ); радіодискурс; дискурс телебачення; Інтернет-дискурс (під цим дискурсом розуміються всі електронні форми мас-медійної комунікації). До специфічних каналів комунікативного впливу цих типів медійного дискурсу належать аудіо, візуальний та аудіовізуальний канали впливу в медіа-просторі. Теледискурсу властивий аудіовізуальний вид комунікації, радіодискурсу – аудіо, комп'ютерному – аудіовізуальний. Вони володіють структурними, стилістичними, композиційно-мовленнєвими особливостями та є структурними формами загального соціально-мовленнєвого контексту епохи.

Приходько А. М. зазначає, що соціокультурне середовище сучасності дозволяє виокремлювати типи дискурсу певних субкультур та етнічних спільнот. До дискурсів такого типу він зараховує: дискурси

⁵ Коритнік Д.Ю. Медіадискурс як різнопланове явище сучасних медіа досліджень. *Нова філологія*. 2020. № 80. Т. I. С. 269.

⁶ Кучерова О.О. Плани змісту та повідомлення британського газетного новинного дискурсу (початок XXI століття): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08. Київ, 2005. С. 9.

професіональних страт (педагогічний, дипломатичний, спортивний, медичний, політичний, економічний та ін.); корпоративних та субкультурних страт (банківський, релігійний, езотеричний, сакральний, лаудативний, героїчний, революційний, партизанський, терористичний, кримінальний); дискурси побутової комунікації (сімейний, дитячий, молодіжний, любовний); дискурси віртуальної комунікації (казковий, комп'ютерний, форумний, чат-дискурс); соціоспецифічні дискурси (рекламний, дискурс дозвілля, святковий, передвиборчий). Учений підкреслює, що перелік зазначених дискурсів є відкритим, це пов'язано з принципом динамічності: одні дискурси зникають із історичної арени, а інші приходять їм на зміну.

За жанровою специфікою мас-медійний дискурс класифікується за наступними видами: новинний дискурс (жанри: новинна замітка, новина з коментарями експертів); репортажний (жанр: репортаж); інформаційно-аналітичний (жанри: аналітична стаття, редакційна стаття, кореспонденція, аналітичний огляд, аналітичне інтерв'ю); есеїстичний (жанри: есе, редакторська колонка); рекламний (жанри: слоган (мікрожанр), рекламна стаття, рекламне оголошення); PR-дискурс (жанри: прес-реліз, медіакит). Беручи до уваги той факт, що модус спілкування може бути невимушений, фамільярний, нейтральний, неформальний, напівофіційний, офіційний, можливо виділити такі типи дискурсу: авторитарний та егалітарний; тоталітарний та демократичний; конфліктний; кооперативний; офіційний та карнавальний; чоловічий та жіночий. За «тональністю спілкування» виокремлюють статусний, жартівливий, ідеологічний, гіпотетичний, агресивний, маніпулятивний, інформативний та інші типи дискурсу.

Різновидом медіадискурсу є дискурс новинний, який являє собою сукупність процесів і продуктів мовленнєвої діяльності у сфері масової комунікації в усьому багатстві і складності їх взаємодії.⁷ Інформаційно-новинні тексти – це медіатексти, основне завдання яких – інформувати аудиторію про соціально значимі події й факти, що відбуваються в країні й за кордоном. Для того, щоб події отримали статус новин, вони мають відповідати таким критеріям як своєчасність й масштабність подій, близькість до аудиторії, конфліктність. Основна характеристика новинного тексту полягає у функціональному потенціалі переконання читача в достовірності наданої інформації, тому новинним текстам властива фактологічність викладу, строгість і точність, витриманість і

⁷ Волошук Ю., Жмаєва Н. Специфіка перекладу англомовних новинних текстів українською мовою (на матеріалі новинних текстів ОБСЄ). *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2020. № 31. С. 166.

лаконічність мови.⁸ Серед інших важливих ознак – найвищий ступінь оперативності, правдивість відображуваного факту, неупередженість, об'єктивність подання інформації, відсутність «шумів», тобто додаткових подробиць, невтручання у виклад за допомогою власних суджень та оцінок, максимальна популярність викладу, доступність мови. Оперативність – це основна вимога до нової інформації. Якщо раніше найбільш оперативними вважалися телевізійні новини, то наразі інтернет значно випередив їх за цим показником. Інформаційно-новинні тексти в мережі не характеризуються цілісністю, замкнутістю й стабільністю на протигагу текстам друкованих ЗМІ, в якому формально-сміслові особливості є чітко визначеними. У мережі медіатекст – динамічний, доповнений коментарями, а автор має можливість змінити його після опублікування.

Зважаючи на величезний вплив новинного дискурсу на життя суспільства та свідомість людей, постає інше важливе питання – оперативна та адекватна передача інформації у перекладі інформаційно-новинних текстів. Медіапереклад – самостійний науковий напрямок в області перекладу мови ЗМІ. Інформаційно-новинний текст як об'єкт перекладу – це виражений в письмовій або усній формі самодостатній мовний добуток, якому притаманні певна структурна організація, зміст (тема), ситуативно-обумовлена комунікативна установка, що й співвідноситься з одним зі стилів і/або жанрів художньої або нехудожньої словесності.⁹ Розуміння перекладачем вихідного інформаційно-новинного тексту означає розуміння його загального змісту, змісту кожного слова й елемента. Адекватне розуміння є передумовою адекватного перекладу, правильного вибору моделі перекладу, перекладацьких стратегій та перекладацьких способів.

Серед лінгвістичних особливостей медійних текстів, які слід враховувати при перекладі, відзначають наступні: об'єктивізація фактів та прагнення до повноти передачі нової інформації; високий ступінь стандартизації при використанні політичної, громадської, наукової, економічної, фінансової лексики; великий відсоток стійких і клішованих виразів; наявність відомих реалій суспільно-політичного, соціально-економічного, культурного життя соціуму; значна функціональна роль заголовку, побудованого на відомих цитатах та крилатих фразах, ідіоматичних виразах, грі слів, тощо; відсутність прямого звернення до читача та яскраво вираженої оцінної лексики (наголошуємо ще раз, що

⁸ Гайдук Н.А., Хоровець В.Є. Лінгвістичні особливості англійських медійних текстів та способи їх перекладу українською мовою. Закарпатські філологічні студії. 2023. Випуск 27. Том 1. С. 166.

⁹ Білецька О.О. Переклад інформаційно-новинних текстів у контексті міжкультурної комунікації. Молодий вчений. 2016. № 3. С. 640.

медійний текст несе у собі суспільну чи політичну думку та оцінку певних явищ та фактів життя, але ця оцінка не повинна буди нав'язаною читачеві); експресивність мови ЗМІ як спосіб привертання уваги читача, вираження ставлення до інформації, що передається, розстановки оцінних акцентів тощо, наявність оцінних епітетів; відсутність ненормативної, сленгової чи яскравої розмовної лексики (наявність таких слів у медійних текстах, як правило, свідчить про невисокий авторитет видань, які можна віднести до т. зв. «жовтої преси»); рухливість та консервативність у мовних засобах одночасно.

Інформаційно-новинні тексти військової тематики належать до інформативних текстів, основним завданням яких є передача змісту та інформації, тому одним із критеріїв класифікації текстів у військовому перекладі слід вважати саме змістовне наповнення. Оскільки зміст тексту безпосередньо пов'язаний із формою, крім змістовного наповнення слід також зважати і на спосіб викладення.¹⁰ Нікіфорова О. М. визначає чотири критерії виділення текстів у військовому перекладі: 1) змістова спрямованість (змістовно-тематичне наповнення); 2) функціональне призначення (приналежність до функціонального стилю); 3) спосіб викладення (визначена форма); 4) орієнтація на конкретного одержувача. Відповідно, виокремлюють військово-політичні, військово-технічні та військово-спеціальні тексти.

Змістова спрямованість текстів *військово-політичної тематики* полягає у настановчо-інформативній функції повідомлення про стан державної політики національної безпеки, діяльність збройних сил, оборонну політику держави, висвітлення аспектів урегулювання офіційних відносин між представниками оборонних відомств різних країн, а також імперативній функції спонукання до дії, оскільки зміст документів є обов'язковим до виконання для тих, кому вони адресуються. Тексти військово-політичної тематики належать до офіційно-ділового стилю, для них характерні такі риси як офіційність, неособистісний характер, об'єктивність, беземоційність. У змістовному плані дані тексти наповнені загальновійськовою, суспільно-політичною лексикою ділового спілкування, що представлена військовими та політичними термінами, стандартними стійкими висловами, номенклатурами та кліше. Спосіб викладення текстів військово-політичної тематики відзначається документальністю, логічністю, послідовністю й точністю викладу фактів, об'єктивністю оцінок та емоційно-експресивною нейтральністю. Сфера призначення даних текстів визначає широке коло адресантів: військові, політики, дипломати,

¹⁰ Нікіфорова О. М. Класифікація текстів у військовому перекладі. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ. Випуск 57. 2016. С. 298.

аналітики, науковці, фахівці у галузі військового будівництва, національної стратегії та оборони, журналісти, громадяни.

Змістовна спрямованість текстів *військово-технічної тематики* полягає у функції опису озброєння та військової техніки, пояснення технічної документації, обміну науково-технічної інформації, висвітлення аспектів військово-технічного співробітництва. Тексти військово-технічної тематики належать до науково-технічного підстилю. Коло адресантів цих текстів охоплює представників професійної групи з певними знаннями з військової й технічної тематики, визначає формально-логічний спосіб викладення матеріалу, що характеризується точністю, ясністю, однозначністю, логічною послідовністю та повнотою висловлення. Характерною особливістю військово-технічних текстів є насиченість загальнонауковими та загальнотехнічними, військовими галузевими та вузькоспеціальними термінами. Змістовно-тематичне наповнення текстів визначається їх сферою функціонування, що може включати бойову техніку, внутрішню та зовнішню балістику, ракетно-артилерійське озброєння, авіаційну техніку, озброєння військово-морських сил, технічні характеристики цього озброєння, випробування, оборонні дослідження і технології.

Тексти *військово-спеціальної тематики* представлені документами з грифом обмеженого доступу й спрямовані на вузьке коло адресантів. Сфера функціонування – суто військова, включає стратегію і тактику, рівні ведення війни, види військових операцій, бойове забезпечення, тилове забезпечення, воєнну економіку та фінанси, мобілізаційні можливості, резерв, бойову готовність тощо. Серед функцій текстів військово-спеціальної тематики – командно-наказова, функція повідомлення, організаційно-регулятивна функція. За функціональним призначенням їх можна віднести до законодавчого та адміністративно-канцелярського підстилів офіційно-ділового стилю. Спосіб викладення інформації у цих текстах відрізняється ясністю, стислістю й лаконічністю висловлювань, схильністю до чіткого формулювання, конкретністю й однозначністю інформації. Часто ці тексти представлені у вигляді графічних документів з використанням схем і карт. На лексичному рівні тексти військово-спеціальної тематики насичені спеціальною військовою та військово-технічною термінологією, широким використанням різного роду скорочень, умовних позначень, топонімів, антропонімів, вживанням спеціальної військової фразеології.

2. Лінгвістичні особливості новинних текстів військової тематики

Розглянемо найхарактерніші лінгвістичні особливості новинного дискурсу більш детально, спираючись на паралельні українські та англомовні тексти військово-політичної тематики електронної версії

газети «Ukrainska Pravda»¹¹, що публікується з 2000 року. Військова тема просочується через відповідні лексичні одиниці досліджуваного матеріалу. Військова лексика – це особливий вид спеціальної лексики, оскільки в силу специфічної комунікативно-функціональної спрямованості вона перебуває на стику двох функціональних стилів мови – офіційно-ділового та науково-технічного.¹² Серед характерних лексико-семантичних груп новинних текстів газети «Ukrainska Pravda» виокремлюємо наступні: **підрозділи** (укр. *військова адміністрація* – англ. *Military Administration*, укр. *штаб командування* – *command headquarters*, укр. *морська піхотна бригада* – англ. *Separate Marine Brigade*, укр. *артилерійські та мінометні підрозділи* – англ. *artillery and mortar units*, укр. *батальйон* – англ. *battalion*), **прямі та опосередковані учасники військових дій** (укр. *військовослужбовець* – англ. *serviceman*, укр. *штурмова група* – англ. *assault group*, укр. *військовий аналітик* – англ. *military analyst*, укр. *військовий блогер* – англ. *military blogger*, укр. *волонтер* – англ. *volunteer*), **зброя та військова техніка** (укр. *снаряди* – англ. *shells*, укр. *міни* – англ. *mines*, укр. *міномети* – англ. *mortars*, укр. *гранатомет* – англ. *grenade launcher*, укр. *крилаті ракети* – англ. *cruise missiles*, укр. *зенітні ракети* – англ. *anti-aircraft missiles*, укр. *бронетехніка* – англ. *armoured vehicles*, укр. *безпілотник* – англ. *drone*), **діяльність збройних сил у воєний час** (укр. *повномасштабне вторгнення* – англ. *full-scale invasion*, укр. *наступальні операції* – англ. *offensive operations*, укр. *десантні операції* – англ. *landing operations*, укр. *утримувати позиції* – англ. *hold positions*, укр. *проводити штурми* – англ. *conduct assault operations*), **травмування у воєний час** (укр. *заянати поранень* – англ. *sustain injuries*, укр. *отримати осколкове поранення* – англ. *sustain a shrapnel wound*, укр. *отримати вибухові травми* – англ. *receive explosive injuries*).

Зазначимо, що питому вагу військової лексики складає військова термінологія. Військовий термін – це слово, або словосполучення, яке позначає певне спеціальне поняття, що належить до розділу військової науки або техніки.¹³ Основними ознаками військового терміну виступають: наявність дефініції, системність, однозначність, стилістична нейтральність та висока інформативність. Ці характеристики реалізуються лише в межах терміносистем, а за їх межами термін втрачає свої дефінітивні й системні характеристики –

¹¹ «Ukrainska Pravda». Електронна газета. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/>

¹² Балабін В.В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу: дис. канд. філол. наук: 10.02.16. К., 2002. С. 254.

¹³ Шевчук В.Н. Похідні військові терміни в англійській мові: Афіксальний словотвір. М.: Воєніздат, 1983. С. 8.

детермінологізується, тобто переходить у загальноновживану лексику.¹⁴ Для англійської термінології характерно явище полісемії, унаслідок якої один термін може називати декілька різних понять, залежно від сфери використання. Підставою для розвитку полісемії є динамічність структури мовного знака, внаслідок чого знак або лексема набуває нового змісту на основі схожості, часової і просторової суміжності з іншими поняттями.¹⁵ Наприклад, слово *system* має декілька значень залежно від поєднання з іншими словами утворюючи складний термін: укр. *артилерійські системи* – англ. *artillery systems*, укр. *засоби ППО (засоби протиповітряної оборони)* – англ. *defence systems*. Інший приклад – термін *operation*: укр. *наступальні операції* – англ. *offensive operations*, укр. *штурмові дії* – англ. *assault operations*.

Перекладач військової термінології має бути знайомий із військовою технікою та зброєю, методами ведення війни тощо. У більшій кількості випадків зазначені терміни перекладаються шляхом використання повного еквіваленту або аналогу: укр. *загарбник* – англ. *invader*, укр. *призов* – англ. *conscription*, укр. *штаб-квартира* – англ. *headquarters*, укр. *снаряд* – англ. *projectile*, укр. *розпорядження* – англ. *directive*. У випадку відсутності еквівалента, перекладач застосовує відповідні лексичні та лексико-граматичні трансформації. Одним з найчастотніших способів перекладу є транскодування: укр. *мобілізація* – англ. *mobilization*, укр. *диверсія* – англ. *diversion*, укр. *атака* – англ. *attack*, укр. *дрон* – англ. *drone*, укр. *рейд* – англ. *raid*. Широке використання такого способу перекладу як транскодування зумовлено тим, що більшість військових термінів є інтернаціональними, а отже вони мають структурно-семантичну спільність у багатьох мовах. Іншим способом перекладу термінологічних одиниць у новинних текстах військової тематики є прийом калькування, що реалізується шляхом буквального перекладу: укр. *кібервійна* – англ. *cyberwarfare*, укр. *оперативний контроль* – англ. *operational control*, укр. *регулярні збройні сили* – англ. *regular armed forces*. Рідше застосовуються такі перекладацькі трансформації як експлікація (англ. *conventional warfare* – укр. *воєнні дії із використанням звичайних озброєнь*, англ. *performance* – укр. *виконання службових обов'язків*), конкретизація (англ. *rescue-type operations* – укр. *пошуковорятувальна операція*, англ. *cohesion* – укр. *стройова злагодженість*) та генералізація (англ. *civilian checkpoint* – укр. *блокпост*, англ. *memorandum* – укр. *розпорядження*).

¹⁴ Литовченко І. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд): монографія. Кривий Ріг: Вид. Р. А. Козлов, 2016. С.38.

¹⁵ Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: Загальні питання мовознавства. Фонетика і графіка. Лексика і фразеологія. Граматика. Мовна типологія: [підручник]. 2014. С. 27.

Окрему категорію військової терміносистеми становлять акроніми та аббревіатури. Між терміном та акронімом різниця полягає у формі запису, а загалом термін, що складається з двох або більше компонентів та має високу частоту вживання, використовується у скороченій формі: укр. *БпЛА (безпілотний літальний апарат)* – англ. *UAV (Unmanned Aerial Vehicle)*, укр. *СБУ (служба безпеки України)* – англ. *SSU (Security Service of Ukraine)*, укр. *ОБСЄ (організація з безпеки і співробітництва в Європі)* – англ. *OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe)*. У тому випадку, якщо лексична одиниця є часто вживаною і зрозумілою для більшості читачів, вона використовується у формі аббревіатури та перекладається за допомогою відомої аббревіатури у мові перекладу: укр. *ППО (протиповітряна оборона)* – англ. *AD (Air Defence)*, укр. *АКС (альтернативна цивільна служба)* – англ. *ACS (Alternative Civil Service)*. У випадку відсутності відповідного скорочення в мові перекладу перекладач інтерпретує аббревіатуру відповідною повною формою слова або словосполучення. В такому разі для перекладу необхідно визначити повну форму скорочення в мові оригіналу (за словником або текстом оригіналу): укр. *ЗСУ (збройні сили України)* – англ. *Armed Forces of Ukraine*, англ. *HIMARS (High Mobility Artillery Rocket System)* – укр. *американська ракетна артилерійська система підвищеної мобільності*, англ. *USVs (Uncrewed Surface Vessels)* – укр. *надводні дрони*, англ. *NSC (National Security Council)* – укр. *Рада національної безпеки*. Якщо в тексті перекладу експлікована аббревіатура вжита кілька разів, перекладач може ввести відповідне скорочення у дужках після подання повної його форми скорочення і далі в тексті перекладу продовжити вживання створеного скорочення мовою перекладу.

Серед лексичних особливостей інформаційно-новинних текстів варто відзначити використання реалій – монолексемних та полілексемних одиниць, що вміщують як основне лексичне значення, так і традиційно закріпленій комплекс краєзнавчої інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови сприймача.¹⁶ Процес перекладу реалій може спричинити деякі труднощі, але дана задача цілком переборна. У практиці перекладу існують декілька способів передачі безеквівалентної лексики. Перший – передача реалії «без перекладу», тобто шляхом транскодування. Особливо це стосується поширених реалій, які мають високу семантичну активність та стилістичне забарвлення. Такі реалії фіксуються у словниках. Словникові реалії в більшості випадках передаються шляхом транскрибування – механічного перенесення реалії із іноземної мови в перекладацьку графічними засобами останньої із максимальним наближенням до оригінальної форми: укр. *громада* –

¹⁶ Зорівчак Р.П. Реалія і переклад. Л., 1989. С. 58.

англ. *hromada*, укр. *область* – англ. *oblast*. При використанні іншомовних слів у перекладі важливо зберігати почуття міри. Надмірне захоплення транскрибуванням іншомовних слів, що позначають реалії, можуть змусити читача спотикатися через непотрібні екзотизми.

Власне переклад реалій включає такі різновиди інтерпретації як калькування, що характеризується передачею безеквівалентних лексичних одиниць шляхом заміни складових частин слова за допомогою прямих лексичних відповідностей в мові перекладу (укр. *пункт незламності* – англ. *invincibility center*), описовий переклад, який розкриває значення безеквівалентного терміна через розгорнуті словосполучення (укр. *укріп район* – англ. *fortified area*, укр. *промзона / промка* – англ. *industrial zone*), наблизений / приблизний переклад або переклад за допомогою аналога, який полягає в підборі близької за значенням відповідності в мові перекладу при відсутності точної відповідності (укр. *рада* – англ. *council*). Вибір способу перекладу залежить від характеру тексту, контекстуальної важливості реалії, лексичного характеру реалії, порівняльних особливостей мови оригіналу та мови перекладу, читацької аудиторії.

Аналіз інформаційно-новинних текстів військової тематики дає підстави упевнитись в об'єктивності викладу подій, точності, витриманості й лаконічності мови. Разом з тим, помічаємо деякі приклади використання мовних засобів для створення ефекту виразності, надання оцінки або формування ідейних переконань. Йдеться про епітети – тропи, основною функцією яких є акцентування уваги читача на певних характеристиках того чи іншого предмета або явища: укр. *непослидозна та суперечлива політика Кремля* – англ. *inconsistent and contradictory Kremlin policies*, укр. *колосальні втрати* – англ. *enormous losses*, укр. *відволікаючий маневр* – англ. *diversionary manoeuvre*, укр. *стратегічно вразливий регіон* – англ. *strategically vulnerable region*, укр. *невблаганні вороги* – англ. *relentless foes*. Очевидно, найпоширенішим способом перекладу епітетів є еквівалентний. Він полягає у тому, щоб знайти у цільовій мові вираз, який мав би таке саме значення і живився у схожому контексті. Якщо при цьому неможливо зберегти образність, необхідно послуговуватись традиційними трансформаціями при перекладі епітетів: образною заміною, контекстуальною заміною, компресією, декомпресією, транспозицією, пермутацією, заміною стилістичного засобу, описовим перекладом.

Іншим важливим компонентом інформаційно-новинних текстів військової тематики є метафори, які з одного боку концептуалізують дійсність, з іншого – формують погляди суспільства. Залучення метафор у медіадискурс нерідко має маніпулятивний підтекст для формування

оцінок різних суспільних явищ. Так, складна непередбачувана ситуація на українському фронті метафорично співвідноситься із театром бойових дій та глухим кутом, а країни, що стають на бік країни-агресорки асоціюються із злісним образом: укр. *Українські сили можуть проводити кілька наступальних операцій на всьому театрі бойових дій...* – англ. *Ukrainian forces may be conducting several offensive operations across the entire theater...*, укр. *Укр. ситуація на полі бою близька до глухого кута* – англ. *the situation on the battlefield is close to a stalemate*, укр. *Російська Федерація отримує свої ресурси за допомогою Біси зла – це Північна Корея, це Іран.* – англ. *The Russian Federation gets its resources with the help of the Axis of Evil – it is North Korea, it is Iran.* Важливо зазначити, що наведені метафори вводяться у медіатекст за допомогою цитувань, які досить часто віддзеркалюють суб'єктивну оцінку. Таким чином автор тексту може здійснювати необхідний для нього вплив на читача.

В процесі перекладу важливо диференціювати мовні та індивідуальні, авторські метафори, адже при перекладі мовних метафор слід прагнути знайти загальноживаний аналог у мові перекладу, у той час коли авторські метафори рекомендується перекладати максимально близько до оригіналу. У теорії перекладу вже давно сформульований «закон збереження метафори», відповідно до якого метафоричний образ при перекладі повинен по змозі зберігатися: укр. *я як ніколи впевнений, що український народ залишиться стійким перед обличчям труднощів* – англ. *I remain more confident than ever that the Ukrainian people will stay resilient in the face of hardship*, укр. *Поки не все можна розповідати публічно, але український повітряний щит стає сильнішим буквально щомісяця* – англ. *Not everything can be said publicly yet, but Ukraine's sky shield is getting more powerful literally every month.* В інших випадках необхідно послуговуватись перекладацькими трансформаціями – заміною образу мови джерела стандартним образом мови перекладу, який не суперечить культурі мови перекладу; відтворенням метафори за допомогою образного порівняння зі збереженням образу; перекладом метафори за допомогою образного порівняння; відтворенням семантики метафори описово; пропущенням метафори, якщо вона є надлишковою. У кожному конкретному випадку перед перекладачем стоїть завдання пошуку виходу з мовної ситуації з найменшими втратами в плані збереження стилістики і змісту оригіналу.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки, зазначимо, що медійний дискурс відбиває суспільно-політичні події й культурні домінанти людства, а його детальне вивчення дає змогу доторкнутись до мовних, психологічних й

комунікативних особливостей різних мов та культур. Різновидом медіа-дискурсу є дискурс новинний. Інформаційно-новинні тексти – це медіатексти, основне завдання яких – інформувати аудиторію про соціально значимі події й факти, що відбуваються в країні й за кордоном. Внаслідок підвищеної зацікавленості до медіатекстів сформувався самостійний науковий напрямок в області перекладу мови ЗМІ – медіапереклад. Переклад медіатекстів так само трудомісткий, як і інші види перекладу. Адекватне розуміння медіатексту є передумовою адекватного перекладу, правильного вибору моделі інтерпретації, перекладацьких стратегій.

Згідно критеріїв поділу текстів у військовому перекладі, змістова спрямованість інформаційно-новинних текстів військово-політичної тематики полягає у настановчо-інформативній функції повідомлення про стан державної політики національної безпеки, діяльність збройних сил, оборонну політику держави, висвітлення аспектів урегулювання офіційних відносин між представниками оборонних відомств різних країн тощо. Аналіз матеріалу дослідження, представлений паралельними українськими та англійськими новинними текстами військової тематики електронної версії газети «Ukrainska Pravda», демонструє, що військова лексика представлена такими лексико-семантичними групами: підрозділи, прямі та опосередковані учасники військових дій, зброя та військова техніка, діяльність збройних сил у воєний час, травмування у воєний час.

Значний відсоток військової лексики складає військова термінологія, яка у переважній більшості випадків перекладається шляхом використання повного еквіваленту або аналогу. Окрему категорію військової терміносистеми становлять акроніми та аббревіатури. Якщо вони є часто вживаними для більшості читачів, то перекладаються за допомогою відомої аббревіатури у мові перекладу. У випадку відсутності відповідного скорочення в мові перекладу перекладач інтерпретує аббревіатуру відповідною повною формою слова або словосполучення. Використання реалій – ще одна особливість інформаційно-новинних текстів. Словникові реалії в більшості випадках передаються шляхом транскрибування. Власне переклад включає такі різновиди інтерпретації як калькування, описовий переклад, наближений переклад. Для створення ефекту виразності медіатекст використовує епітети та метафори. Найпоширенішим способом перекладу епітетів є еквівалентний. При перекладі метафор бажано зберегти образ.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в більш детальному та всебічному вивченні лінгвістичних особливостей новинних текстів військової тематики.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена медіадискурсу та медіатекстам, а саме їх вивченню в аспектах лінгвістики й перекладу. Визначається сутність та мовні особливості ключових понять, описуються ознаки, функції медіатексту, розглядається питання, пов'язане з типологізацією медіадискурсу. Об'єктом дослідження є різновид медіадискурсу – дискурс новинний. Згідно з досить поширеним трактуванням, новинний дискурс являє собою сукупність процесів і продуктів мовленнєвої діяльності у сфері масової комунікації в усьому багатстві і складності їх взаємодії. Окрема увага приділена питанням медіаперекладу – самостійному науковому напрямку в області перекладу мови ЗМІ.

Аналіз матеріалу дослідження, представлений паралельними українськими та англійськими новинними текстами військової тематики електронної версії газети «Ukrainska Pravda», дозволив зробити висновки з приводу основних лінгвістичних особливостей даного виду текстів та способів їх перекладу. Зокрема було розглянуто особливості використання й способи перекладу термінів, аббревіатур, реалій, епітетів та метафор. Було виокремлено 5 лексико-семантичних груп військової лексики: підрозділи, прямі та опосередковані учасники військових дій, зброя та військова техніка, діяльність збройних сил у воєнний час, травмування у воєнний час.

Література

1. Балабін В.В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу: дис. канд. філол. наук: 10.02.16. К., 2002. 308 с.
2. Білецька О.О. Переклад інформаційно-новинних текстів у контексті міжкультурної комунікації. *Молодий вчений*. 2016. № 3. С. 638–642.
3. Волощук Ю., Жмаєва Н. Специфіка перекладу англійських новинних текстів українською мовою (на матеріалі новинних текстів ОБСЄ). *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2020. № 31. С. 164–181.
4. Гайдук Н.А., Хоровець В.Є. Лінгвістичні особливості англійських медійних текстів та способи їх перекладу українською мовою. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Випуск 27. Том 1. С. 164–169.
5. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад. Л., 1989. 216 с.
6. Коритнік Д.Ю. Медіадискурс як різнопланове явище сучасних медіа досліджень. *Нова філологія*. 2020. № 80. Т. I. С. 266–271.
7. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: Загальні питання мовознавства. Фонетика і графіка. Лексика і фразеологія. Граматика. Мовна типологія: [підручник]. 2014. 368 с.

8. Куля А.Е. Медіатизація суспільства та її вплив на журналістику *Вісник Дніпропетровського національного університету. Серія «Соціальні комунікації»*. Том 25 № 12 (2017). С. 58–63.
9. Кучерова О.О. Плани змісту та повідомлення британського газетного новинного дискурсу (початок ХХІ століття): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08. Київ, 2005. 20 с.
10. Литовченко І. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд): монографія. Кривий Ріг: Вид. Р. А. Козлов, 2016. 206 с.
11. Мірошніченко І.Г. Сучасні підходи до типології мас-медійного дискурсу: [препринт]. *Сучасний мас-медійний простір: реалії та перспективи розвитку*: матеріали ІІ Всеукраїнської наук.-практ. конф. Вінниця, 2016.
12. Нікіфорова О.М. Класифікація текстів у військовому перекладі. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ. Випуск 57. 2016. С. 294–302.
13. Савельєва Т.П. Медіатизація в мережевому суспільстві: зміст та тенденції. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*. 2012. С. 185–191.
14. Шевчук В.Н. Похідні військові терміни в англійській мові: Афіксальний словотвір. М.: Воєніздат, 1983. 231 с.
15. Шепель Ю. Медіадискурс як засіб маніпулятивного впливу на читача. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. № 3. С. 302–307.
16. «Ukrainska Pravda». Електронна газета. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/>

Information about the author:

Holovenko Krystina Viktorivna,

Candidate of Philological Sciences,

Senior Lecturer at the Department of Translation,

Applied and General Linguistics,

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University,

1, Shevchenka str., Kropyvnytskyi, 25006, Ukraine